

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken : regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht

Vrendenbarg, C.J.S.

Citation

Vrendenbarg, C. J. S. (2018, February 1). *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken : regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht*. Wolters Kluwer, Deventer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/58468>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/58468>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/58468> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Vrendenbarg, Charlotte

Title: Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken : regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht

Date: 2018-02-01

Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken

Regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht

Serie Burgerlijk Proces & Praktijk

Redactie:

Prof. mr. H.B. Krans

Prof. mr. H.J. Snijders

Prof. mr. A.C. van Schaick

Verschenen dissertaties:

I. P. Broekveldt, Derdenbeslag, 2003

II. K. Teuben, Rechstersregelingen in het burgerlijk (proces)recht, 2005

III. M. Zilinsky, De Europese Executoriale Titel, 2005

IV. V.C.A. Lindijer, De goede procesorde: een onderzoek naar de betekenis van de goede procesorde als normatief, 2006

V. M.B. Beekhoven van den Boezem, De dwangsom in het burgerlijk recht, 2007

VI. J.P. Fokker, E-arbitrage, 2009

VII. G.C.C. Lewin, Het hoger beroep en het cassatieberoep in burgerlijke zaken in de Nederlandse Antillen en Aruba, 2010

VIII. J. van der Linden, De civiele zitting centraal: informeren, afstemmen en schikken, 2010

IX. J.R. Sijmonsma, Het inzagerecht: art. 843a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 2017

X. J. Ekkelmans, De exhibitieplicht, 2010

XI. R.H. de Bock, Tussen waarheid en onzekerheid: over het vaststellen van feiten in de civiele procedure, 2011

XII. P. Sluijter, Sturen met proceskosten. Wie betaalt de prijs van verstorend procesgedrag?, 2011

XIII. M.W. Knigge, De procesovereenkomst, 2012

XIV. A.G.F. Ancery, Ambtshalve toepassing van EU-recht, 2012

XV. M. Meijsen, Ontwikkelingen in het civielrechtelijk conservatoir beslag in Nederland, 2013

XVI. J.F. Vlek, Parallelle procedures en misbruik van procesrecht onder de EEX-Verordening II, 2015

XVII. E.F. Groot, Het voorlopig getuigenverhoor, 2015

XVIII. N.E. Groeneveld-Tijssens, De verklaring voor recht, 2015

XIX. C.J.S. Vrendenbarg, Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken, 2018

Verschenen monografieën:

1. A.I.M. van Mierlo en J.H. van Dam-Lely, Procederen bij dagvaarding in eerste aanleg – 2^e druk, 2011

2. H.J. Snijders, Civiel appel – 4^e druk, 2009

3. W.D.H. Asser, Bewijslastverdeling, 2004

4. H.E. Ras, bew. door A. Hammerstein, De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep in burgerlijke zaken – 5^e druk, 2017

5. Th.B. ten Kate en E.M. Wesseling-van Gent, Herroeping, verbetering en aanvulling van burger-rechterlijke uitspraken – 2^e druk, 2013

6. W.H.B. den Hartog Jager, Procederen met of zonder procesvertegenwoordiging: de stand van zaken in 2012 – 2^e druk, 2012

7. A.H. Santing-Wubs, Mediation in juridisch perspectief – 2^e druk, 2012

8. M. Freudenthal, Schets van het Europees civiel procesrecht – 2^e druk, 2013

9. H.E. Ras, bew. door G.C.C. Lewin, De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep in burgerlijke zaken in de Nederlandse Antillen en Aruba, 2008

10. P. Smits, Artikel 6 EVRM en de civiele procedure, 2008

11. M.O.J. de Folter, Vrijwaring & Interventie, 2009

12. H.B. Krans, Nederlands burgerlijk procesrecht en materieel EU-recht, 2010

13. G.J. Meijer, Overeenkomst tot arbitrage, 2011

14. T.F.E. Tjong Tjin Tai, De schadestaatprocedure, 2012

15. G. de Groot, Getuigenbewijs in civiele zaken, 2015

16. J. Ekkelmans, In eerste aanleg. De grenzen van het debat voor de civiele rechter in eerste aanleg, 2015

17. G.C. Boot, Arbeidsprocesrecht, 2017

Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken

Regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 1 februari 2018
klokke 15:00 uur

door

Charlotte Joanna Sophie Vrendenburg

geboren te Tilburg

in 1981

Promotores: Prof. mr. H.J. Snijders
Prof. mr. D.J.G. Visser

Promotiecommissie: Prof. mr. H.B. Krans
Prof. mr. S.J. Schaafsma
Prof. mr. P.H. Blok (Universiteit Utrecht)
Prof. dr. M. Buydens (Vrije Universiteit Brussel, België)

Charlotte Vrendenburg

Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken

Regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht

 Wolters Kluwer

Deventer – 2018

Citeerwijze:

VERKORT: Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken (BPP nr. XIX)* 2018

VOLLEDIG: C.J.S. Vrendenbarg, *Proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter in IE-zaken. Regelingen over proceskosten getoetst aan het EU-recht (Burgerlijk Proces & Praktijk nr. XIX)* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Grafische vormgeving: Bert Arts bNO

ISBN 978 90 13 14808 4

ISBN 978 90 13 14809 1 (E-book)

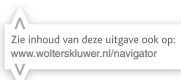
NUR 822-209

© 2018, Wolters Kluwer Nederland B.V.

Alle rechten in deze uitgave zijn voorbehouden aan Wolters Kluwer. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wolters Kluwer.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16h t/m 16m Auteurswet jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3051, 2130 KB).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en Wolters Kluwer Nederland B.V. geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor gevolgen hiervan.

NAVIGATOR

VERKORTE INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding / 1

- 1.1 Introductie / 1
- 1.2 Probleemstelling, opzet en methodologie / 5
- 1.3 Onderwerp en afbakening / 8

2. Proceskostenveroordeling en -vergoeding in IE-zaken: Richtlijn 2004/48/EG / 11

- 2.1 Inleiding / 11
- 2.2 Achtergrond van de Richtlijn 2004/48/EG / 14
- 2.3 De Handhavingsrichtlijn: totstandkoming, doelstelling en inhoud / 23
- 2.4 De Handhavingsrichtlijn en het subsidiariteitsbeginsel / 30
- 2.5 Het toepassingsbereik van de Handhavingsrichtlijn / 35
- 2.6 Art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 40
- 2.7 Proceskostenregels bij de aanstaand *Unified Patent Court* / 51
- 2.8 Conclusie / 53

3. Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Europees perspectief / 55

- 3.1 Inleiding / 55
- 3.2 De toenemende invloed van EU-recht op nationaal procesrecht / 56
- 3.3 Het Europees grondrecht op toegang tot de rechter / 67
- 3.4 Financiële drempels in de toegang tot de rechter: de verdragsrechtelijke voorwaarden / 76
- 3.5 De relevante beginselen van EU-recht / 87
- 3.6 De Europese invulling / 93
- 3.7 Conclusie / 97

4. Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Nederlands perspectief: het kostenstelsel van art. 237 e.v. Rv en art. 6:96 BW / 101

- 4.1 Inleiding / 101
- 4.2 Waarborgen voor de toegankelijkheid van de rechter / 102
- 4.3 De historische achtergrond van art. 237 e.v. Rv / 105
- 4.4 Uitzonderingen op de hoofdregel, dat de verliezer wordt veroordeeld in de proceskosten / 114
- 4.5 Beperking van de proceskosten: het liquidatietarief / 118

- 4.6 Buitengerechtelijke kosten / 125
- 4.7 De bedongen kostenvergoeding / 137
- 4.8 Verenigbaar met EU-recht? / 140
- 4.9 Conclusie / 144

5. De implementatie, uitleg en toepassing van art. 14 van de Richtlijn 2004/48/EG in Nederland / 145

- 5.1 Inleiding / 145
- 5.2 De implementatie / 146
- 5.3 Het toepassingsbereik van titel 15 Boek 3 Rv / 157
- 5.4 Het desgevorderd-vereiste / 171
- 5.5 De in het (on)gelijk gestelde partij / 189
- 5.6 Redelijk, evenredig, billijk / 200
- 5.7 Verstek / 216
- 5.8 Proceskosten in appel / 217
- 5.9 Proceskosten in cassatie / 222
- 5.10 De kosten van de prejudiciële procedure / 225
- 5.11 De procedure na verwijzing / 226
- 5.12 De overeengekomen proceskostenvergoeding / 227
- 5.13 Conclusie / 228

6. De rol van de rechter bij de uitleg en toepassing van art. 1019h Rv / 231

- 6.1 Inleiding / 231
- 6.2 Art. 1019h Rv en de 'salto mortale' in de praktijk / 232
- 6.3 De taakverdeling tussen partijen en de rechter in het burgerlijk proces / 235
- 6.4 De invloed van het EU-recht op het civiele beslissingskader van art. 23-25 Rv / 243
- 6.5 De mogelijke invloed van EU-recht op de taakverdeling ter zake van art. 1019h Rv / 247
- 6.6 Conclusie / 258

7. Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Engeland & Wales, Duitsland en België / 261

- 7.1 Inleiding / 261
- 7.2 De gekozen kostenstelsels / 261
- 7.3 Engeland & Wales: justice at proportionate costs? / 262
- 7.4 Duitsland / 278
- 7.5 België / 287
- 7.6 Conclusies / 294

8. De effecten van proceskostenveroordeling op de toegang tot de rechter: theorie en praktijk / 299

- 8.1 Inleiding / 299
- 8.2 Onderzoek naar de effecten van art. 1019h Rv op het gedrag van partijen / 301

- 8.3 Het effect van de *English rule* op de beslissing om te procederen of te schikken: theorie en praktijk / 305
- 8.4 Conclusie / 328

9. Synthese, aanbevelingen en conclusies / 331

- 9.1 Inleiding / 331
- 9.2 De toets aan het normatief beoordelingskader / 332
- 9.3 Aanbevelingen voor een meer EU-conforme uitleg van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 343
- 9.4 Aanbevelingen voor een meer EU-conforme proceskostenregeling in civiele procedures in het algemeen / 360
- 9.5 Conclusie / 363

Summary / 365

Bijlage / 373

Lijst van aangehaalde literatuur / 375

Jurisprudentieregister / 401

Trefwoordenregister / 417

Curriculum vitae / 423

INHOUDSOPGAVE

Verkorte inhoudsopgave / VII

Inhoudsopgave / XI

1. Inleiding / 1

1.1 Introductie / 1

- 1 Het verband tussen proceskostenregelingen en toegang tot de rechter in IE-zaken / 1
- 2 Art. 14 van de IE-Handhavingsrichtlijn / 3

1.2 Probleemstelling, opzet en methodologie / 5

- 3 Probleemstelling / 5
- 4 Opzet / 7
- 5 Methodologie / 7

1.3 Onderwerp en afbakening / 8

- 6 Onderwerp / 8
- 7 Afbakening en eerdere publicaties / 10

2. Proceskostenveroordeling en -vergoeding in IE-zaken: Richtlijn 2004/48/EG / 11

2.1 Inleiding / 11

- 8 De open normen van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 11

2.2 Achtergrond van de Richtlijn 2004/48/EG / 14

- 9 De Handhavingsrichtlijn in internationale en communautaire context / 14
- 10 De TRIPS-overeenkomst / 15
- 11 De Anti-Piraterij Verordening / 18
- 12 Geharmoniseerde materiële IE-wetgeving en Unierechten / 19
- 13 Aanleiding tot de Handhavingsrichtlijn: de behoefte aan een *level playing field* / 21
- 14 Deelconclusie / 23

2.3	De Handhavingsrichtlijn: totstandkoming, doelstelling en inhoud / 23
15	De totstandkoming van de richtlijn / 23
16	De doelstelling van de richtlijn / 24
17	De inhoud van de richtlijn / 25
17a	De maatregelen, procedures en rechtsmiddelen van de richtlijn / 25
17b	Doeltreffend, evenredig en afschrikkend / 26
18	Deelconclusie / 30
2.4	De Handhavingsrichtlijn en het subsidiariteitsbeginsel / 30
19	De grondslag van de richtlijn: art. 114 VWEU / 30
20	De ontvangst van het richtlijnvoorstel in het licht van de subsidiariteit / 32
21	Deelconclusie / 35
2.5	Het toepassingsbereik van de Handhavingsrichtlijn / 35
22	Inleiding / 35
23	Het materieel toepassingsbereik van de richtlijn / 36
24	Het formeel toepassingsbereik van de richtlijn / 37
25	Deelconclusie: een richtlijn van compromissen / 40
2.6	Art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 40
26	Inleiding / 40
27	De basis van de proceskostenbepaling: art. 45 lid 2 TRIPs-overeenkomst / 41
28	Subsidiariteitsbezwaren ten aanzien van de proceskostenbepaling / 43
29	De uitleg van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn door het HvJ EU / 46
29a	De doelstelling van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 46
29b	Welke kosten? / 48
29c	De open normen van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 49
30	Deelconclusie / 50
2.7	Proceskostenregels bij de aanstaand Unified Patent Court / 51
31	Proceskostenveroordeling en -vergoeding volgens de <i>Rules of Procedure</i> / 51
2.8	Conclusie / 53
32	Proceskostenveroordeling en -vergoeding in IE-zaken: doeltreffend, evenredig en afschrikkend / 53
3.	Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Europees perspectief / 55
3.1	Inleiding / 55
33	De relevante grondrechten en beginselen van EU-recht / 55
3.2	De toenemende invloed van EU-recht op nationaal procesrecht / 56
34	Inleiding / 56
35	De Rewe-criteria / 57
36	Europese harmonisering van procesrecht / 58
36a	Art. 81 VWEU als bron van harmonisering van procesrecht / 58

36b	Art. 114 VWEU als bron van harmonisering van procesrecht / 60
36c	Het Handvest als bron van harmonisering van procesrecht / 65
37	Deelconclusie / 66
3.3	Het Europees grondrecht op toegang tot de rechter / 67
38	Inleiding / 67
39	De verhouding tussen art. 6 en 13 EVRM en art. 47 Handvest / 69
40	Doorwerking van art. 6 EVRM en art. 47 Handvest in privaatrechtelijke rechtsverhoudingen / 72
41	Deelconclusie / 75
3.4	Financiële drempels in de toegang tot de rechter: de verdragsrechtelijke voorwaarden / 76
42	Waarborgen voor een praktische en effectieve toegang tot de rechter / 76
43	De driestappentoets van art. 52 lid 1 Handvest / 78
44	Toepassing van de driestappentoets door het HvJ EU / 79
45	De beperkingsclausules van art. 52 lid 1 Handvest / 81
46	Deelconclusie: de betekenis van de driestappentoets voor de uitleg van art. 1019h Rv / 86
3.5	De relevante beginselen van EU-recht / 87
47	Inleiding / 87
48	Het rechtszekerheidsbeginsel / 88
49	Het beginsel van gelijkheid der procespartijen / 90
50	Deelconclusie / 92
3.6	De Europese invulling / 93
51	<i>Loser pays...</i> maar niet <i>all</i> / 93
3.7	Conclusie / 97
52	Het overzicht van Europese randvoorwaarden waaraan nationale proceskostenregels moeten voldoen / 97
4.	Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Nederlands perspectief: het kostenstelsel van art. 237 e.v. Rv en art. 6:96 BW / 101
4.1	Inleiding / 101
53	Algemeen / 101
4.2	Waarborgen voor de toegankelijkheid van de rechter / 102
54	Toegang tot de civiele overheidsrechter in Nederland / 102
55	Waarborgen ten aanzien van de eigen kosten / 104
56	Waarborgen ten aanzien van de mogelijke kostenveroordeling / 105
4.3	De historische achtergrond van art. 237 e.v. Rv / 105
57	De hoofdregel van art. 237 Rv / 105

58	De oorsprong van art. 237 e.v. Rv / 106
59	De grondslag van art. 237 e.v. Rv / 109
60	Deelconclusie / 113
4.4	Uitzonderingen op de hoofdregel, dat de verliezer wordt veroordeeld in de proceskosten / 114
61	De uitzonderingen van art. 237 Rv / 114
62	Compensatie bij (on)gelijk over en weer / 115
63	Nodeloos aangewende kosten / 117
4.5	Beperking van de proceskosten: het liquidatietarief / 118
64	Achtergrond van het liquidatietarief / 118
65	Totstandkoming van het liquidatietarief / 119
66	Toepassing en afwijking van het liquidatietarief / 122
67	Deelconclusie / 124
4.6	Buitengerechtelijke kosten / 125
68	De vergoeding van buitengerechtelijke kosten / 125
69	'Van kleur verschietende' buitengerechtelijke kosten / 126
70	Dubbele redelijkheidstoets van art. 6:96 lid 2 sub b en c BW / 127
71	Ambtshalve dubbele redelijkheidstoets? / 129
72	Normering buitengerechtelijke incassokosten / 130
73	Stellen en specificeren / 134
74	Deelconclusie / 136
4.7	De bedongen kostenvergoeding / 137
75	De rechterlijke matigingsbevoegdheid van art. 242 Rv / 137
4.8	Verenigbaar met EU-recht? / 140
76	Analyse van het kostenstelsel in het licht van de grondrechten en beginselen van EU-recht / 140
4.9	Conclusie / 144
77	Het kostenstelsel van art. 237 e.v. Rv en art. 6:96 BW en de toegang tot de rechter / 144
5.	De implementatie, uitleg en toepassing van art. 14 van de Richtlijn 2004/48/EG in Nederland / 145
5.1	Inleiding / 145
78	Algemeen / 145
5.2	De implementatie / 146
79	Inleiding / 146
80	Art. 1019h Rv: volledige proceskostenveroordeling als uitgangspunt / 147
81	Glijdende schaal? / 149

82	Ontvangst en alternatieven / 151
83	Waarborgen voor de toegankelijkheid van de rechter in IE-zaken en de (niet-)verzekerbaarheid van IE-procedures / 154
84	Deelconclusie / 157
5.3	Het toepassingsbereik van titel 15 Boek 3 Rv / 157
85	Inleiding / 157
86	Het materieel toepassingsbereik / 158
87	Het formeel toepassingsbereik / 161
87a	'Handhaving' in de zin van art. 1019 Rv / 161
87b	Het ongeldigheidsverweer en de toepasselijkheid van art. 1019h Rv / 163
87c	Vervolgprocedures en incidenten in IE-zaken / 166
88	Temporele toepasselijkheid / 167
89	Wie bepaalt de toepasselijkheid van art. 1019h Rv? / 169
90	Deelconclusie / 170
5.4	Het desgevorderd-vereiste / 171
91	Inleiding / 171
92	Het <i>Endstra-arrest</i> / 171
93	De vordering ex art. 1019h Rv / 173
94	De aan de specificatie te stellen eisen / 176
94a	Inleiding / 176
94b	Specificatie en betwisting / 177
94c	Specificatie en prijsafspraken / 180
95	Uitsplitsing naar grondslagen, conventie en reconventie, hoofdzaak en incident / 184
96	Tijdige specificatie / 185
97	Het verweer van de wederpartij / 187
98	Deelconclusie / 188
5.5	De in het (on)gelijk gestelde partij / 189
99	Inleiding / 189
100	Gemengde grondslag / 190
101	Meerdere IE-rechten / 193
102	Bepaling van het (on)gelijk op andere dan materiële gronden / 197
5.6	Redelijk, evenredig, billijk / 200
103	Inleiding / 200
104	Welke kosten? / 201
105	Redelijk en evenredig / 202
105a	Inleiding / 202
105b	Rechtspraak over de redelijkheids- en evenredigheidstoets en de functie van de Indicatie-tarieven / 205
106	De billijkheidstoets / 213
107	Deelconclusie / 216

5.7	Verstek / 216
108	Proceskostenveroordeling ex art. 1019h Rv in verstekzaken / 216
5.8	Proceskosten in appel / 217
109	Toepasselijkheid / 217
110	Het desgevorderd-vereiste / 217
111	De in het (on)gelijk gestelde partij / 220
112	De toepassing van de matigingsgronden in hoger beroep / 221
113	Proceskosten en de appelgrens / 222
5.9	Proceskosten in cassatie / 222
114	Toepasselijkheid / 222
115	Het desgevorderd-vereiste en het vereiste van (tijdige) specificatie / 223
116	De in het (on)gelijk gestelde partij / 224
117	De toepassing van de matigingsgronden in cassatie / 224
118	De proceskostenbeslissing in feitelijke instanties / 225
5.10	De kosten van de prejudiciële procedure / 225
119	De vergoeding van de kosten van de prejudiciële procedure ex art. 1019h Rv / 225
5.11	De procedure na verwijzing / 226
120	De vergoeding van de kosten van procedure na verwijzing ex art. 1019h Rv / 226
5.12	De overeengekomen proceskostenvergoeding / 227
121	Overeengekomen 1019h-kosten worden toegewezen / 227
5.13	Conclusie / 228
122	Voorlopige analyse van de implementatie, uitleg en toepassing van art. 1019h Rv in het licht van EU-recht / 228
6.	De rol van de rechter bij de uitleg en toepassing van art. 1019h Rv / 231
6.1	Inleiding / 231
123	Algemeen / 231
6.2	Art. 1019h Rv en de ‘salto mortale’ in de praktijk / 232
124	Niet-betwisten = toewijzen, of amtsshalve matigen? / 232
6.3	De taakverdeling tussen partijen en de rechter in het burgerlijk proces / 235
125	Inleiding / 235
126	Het civiele beslissingsmodel van art. 23-25 Rv / 236
127	De taakverdeling tussen partijen en de rechter in hoger beroep / 239
128	Verstek / 240

129	Naar een actievare rechter? / 241
130	Deelconclusie / 243
6.4	De invloed van het EU-recht op het civiele beslissingskader van art. 23-25 Rv / 243
131	Inleiding / 243
132	Ambtshalve toepassing van EU-recht? / 243
133	Consumentenzaken (en mededingingszaken) / 244
6.5	De mogelijke invloed van EU-recht op de taakverdeling ter zake van art. 1019h Rv / 247
134	Handhavingsrichtlijn en Handvest: recht van openbare orde? / 247
135	De speelruimte van de rechter bij de beslissing over de proceskosten van art. 1019h Rv / 249
135a	Inleiding / 249
135b	Vordering c.q. verweer ambtshalve 'EU-conform' uitleggen? / 249
135c	Minder toewijzen dan gevorderd? / 254
135d	De speelruimte van de rechter in hoger beroep / 255
135e	Verstek / 257
136	Deelconclusie: stelsel verenigbaar met het beginsel van effectieve rechtsbescherming? / 257
6.6	Conclusie / 258
137	Naar een actievare rechter? / 258
7.	Proceskostenveroordeling en -vergoeding in Engeland & Wales, Duitsland en België / 261
7.1	Inleiding / 261
138	Doel van het rechtsvergelijkend onderzoek / 261
7.2	De gekozen kostenstelsels / 261
139	De keuze voor de stelsels van Engeland & Wales, Duitsland en België / 261
7.3	Engeland & Wales: justice at proportionate costs? / 262
140	Inleiding / 262
141	De Jackson en Woolf Reforms / 263
142	Proceskostenveroordeling na de Jackson Reforms / 265
143	Meer Jackson Reforms / 267
144	Hervormingen op het gebied van <i>IP litigation</i> / 271
145	<i>IP litigation</i> na de Jackson Reforms / 273
146	Ervaringen met de 'nieuwe' proceskostenregels in de praktijk / 275
147	Deelconclusie / 278
7.4	Duitsland / 278
148	Inleiding / 278

149	De Duitse proceskostenregels / 279
150	Rechtsbijstand en procesfinanciering / 282
151	Proceskostenveroordeling in IE-zaken / 283
152	Ervaringen in de praktijk / 285
153	Deelconclusie / 286
7.5	België / 287
154	Rechtsplegingsvergoeding en de toegang tot de rechter / 287
155	De Belgische proceskostenregels / 289
156	Proceskostenveroordeling in IE-zaken / 291
157	Deelconclusie / 294
7.6	Conclusies / 294
158	Algemeen / 294
159	<i>Loser pays</i> ... maar niet altijd / 294
160	<i>Loser pays</i> ... maar niet 'all': de invloed van art. 47 Handvest / 295
161	De (afwezige) invloed van de Handhavingsrichtlijn / 296
162	Conclusie: verenigbaar met EU-recht? / 297
8.	De effecten van proceskostenveroordeling op de toegang tot de rechter: theorie en praktijk / 299
8.1	Inleiding / 299
163	Art. 1019h Rv in de praktijk: effecten en effectiviteit / 299
8.2	Onderzoek naar de effecten van art. 1019h Rv op het gedrag van partijen / 301
164	Onderzoek naar de effecten van art. 1019h Rv: beperkingen en mogelijkheden / 301
165	Exploratief onderzoek naar de effecten van art. 1019h Rv / 302
8.3	Het effect van de <i>English rule</i> op de beslissing om te procederen of te schikken: theorie en praktijk / 305
166	De effecten van de <i>English rule</i> volgens het standaard rechtseconomisch beslismodel / 305
167	De invloed van de risicohouding van partijen op het effect van de <i>English rule</i> / 306
168	Het verhoogde uitgaven-effect van de <i>English rule</i> / 312
169	Het optimisme-effect van de <i>English rule</i> / 316
170	Andere effecten van de <i>English rule</i> / 317
171	Het <i>overall effect</i> van de <i>English rule</i> op het aantal schikkingen en procedures / 320
172	Analyse van de uitkomsten van de enquête in het licht van de theorie en empirie / 321
173	De invloed van tarieven op de effecten van de <i>English rule</i> / 323
173a	De <i>German rule</i> / 323

173b	De positieve invloed van tarieven op de effecten van de <i>English rule</i> /	324
173c	De negatieve invloed van tarieven op de effecten van de <i>English rule</i> /	326
173d	De <i>overall</i> invloed van tarieven op de effecten van tarieven de <i>English rule</i> /	327

8.4 Conclusie / 328

174	De effecten van art. 1019h Rv op de toegang tot de rechter /	328
-----	--	-----

9. Synthese, aanbevelingen en conclusies / 331

9.1 Inleiding / 331

175	Algemeen /	331
-----	------------	-----

9.2 De toets aan het normatief beoordelingskader / 332

176	Het normatief beoordelingskader /	332
177	De doeltreffendheid van art. 1019h Rv /	335
178	Art. 1019h Rv en het recht op toegang tot de rechter: de driestappentoets van art. 52 lid 1 Handvest /	336
179	Art. 1019h Rv en het rechtszekerheidsbeginsel /	341
180	Art. 1019h Rv en het beginsel van gelijkheid der procespartijen /	342
181	De toets aan het normatief beoordelingskader: conclusie /	342

9.3 Aanbevelingen voor een meer EU-conforme uitleg van art. 14 IE-Handhavingsrichtlijn / 343

182	Open normen /	343
183	De rol van de Europese wetgever /	344
184	De rol van het Hof van Justitie EU /	347
185	De rol van de Nederlandse wetgever /	347
186	De rol van de rechterlijke macht /	350
186a	Inleiding /	350
186b	EU-conforme rechtspraak? /	350
186c	Naar een tariefstelsel met absolute maxima /	353
187	De per 1 april 2017 gewijzigde Indicatie tarieven /	357

9.4 Aanbevelingen voor een meer EU-conforme proceskostenregeling in civiele procedures in het algemeen / 360

188	Verenigbaarheid van de Nederlandse forfaitaire kostenvergoeding met het EU-recht /	360
189	Naar een meer EU-conforme proceskostenregeling in civiele procedures /	361

9.5 Conclusie / 363

190	Naar een (maximum)tariefstelsel in alle civiele procedures /	363
-----	--	-----

Summary / 365

Bijlage / 373

Lijst van aangehaalde literatuur / 375

Jurisprudentieregister / 401

Trefwoordenregister / 417

Curriculum vitae / 423